

EPISTEMOLOGIE

Epistemologie

Nauka, zabývající se:

- ▶ procesem poznání
- ▶ jeho mechanismy
- ▶ vztahem poznání a skutečnosti

- ▶ Jak děti myslí.
- ▶ Jak děti poznávají svět.
- ▶ Jak se děti učí.

Jean Piaget

Zabýval se **genetickou epistemologií**, tedy problematikou, jak se vyvíjí vztah mezi poznávajícím jedincem a objektem poznávání v různých věkových obdobích člověka, jak vzniká a proměňuje se poznávání světa u jedince.

Snažil se **popsat změny k nimž dochází během ontogeneze**. Pokusil se proto ve vývoji jedince odlišit specifická stádia poznávací činnosti. V rámci každého stádia se pak pokusil popsat specifické struktury myšlení jedince.

Snažil se prozkoumat, jak se během vývoje jedince tyto struktury myšlení mění, transformují. Zjistil, že **jedna konkrétní úroveň poznání je výsledkem předchozího vývoje; vzniká reorganizací a transformací úrovně předchozí**.

- ▶ **Poznání tedy pro Piageta není vrozenou záležitostí; znalosti jedinec vytváří svými akcemi, svým jednáním.**

Stádia kognitivního vývoje jedince podle Piageta

- ▶ **senzomotorické stadium** (narození - 2 roky)

Důležitými procesy jsou: **motorická aktivita, vnímání a experimentování.**

- ▶ **předoperační stadium** (2-7 let)

Důležitými procesy jsou: **řeč, tvoření představ a jednodušší myšlení.**

- ▶ **stadium konkrétních operací** (7- 12 let)

Důležitými procesy jsou: **logické myšlení a operování s abstraktními pojmy.**

- ▶ **stadium formálních operací** (12 let a výše)

Důležitými procesy jsou: **abstraktní, formálně logické operace.**

- ▶ Duševní vývoj se jeví jako sled popsanych stadií.
- ▶ Nové stadium nenahrazuje předchozí, ale je jejím kvalitativním prodloužením.
- ▶ Pořadí sledu stadií je stálé, i když průměrný věk, který stadia charakterizuje se může individuálně měnit.

Jak děti poznávají svět

Zásadní vliv na vývoj poznávání u dětí mají:

- ▶ Endogenní vlivy (vnitřní) - individuální psychické a biologické charakteristiky či dispozice každého dítěte.
- ▶ Exogenní vlivy (vnější) – aspekty sociální, ekonomické, kulturní, etnické, náboženské aj..

Představy dítěte o pojmech, věcech a jevech

- ▶ **Prekoncepty** (dětské představy) - podle Pupaly (2001, s. 212) „*dětské prekoncepce představují úhel pohledu dětí na svět, přes který tento svět “čtou” a vysvětlují si jej pro sebe.*“
- ▶ **Naivní teorie** dítěte – složitější konstrukty, kterými si děti vysvětlují skutečnosti. Odpovědi na otázky: proč, jak, co, s jakým výsledkem, k čemu to slouží aj.)
- ▶ **Miskoncepty** – chybná pojetí představ.

Jak ovlivňuje myšlení, poznávání a učení mateřská škola

S čím dítě přichází

- ▶ není čistý a nepopsaný list papíru, který učitelé popíší správným a objektivní pohledem na svět.
- ▶ do školky vstupuje již s představami o světě, jeho fungování a jeho postavení v něm.
- ▶ stávající představy a zkušenosti jsou konfrontovány s novými situacemi a informacemi – konstruuji nové.

Úkol

- ▶ Jakým způsobem byste zjišťovali prekoncepty dítěte?
- ▶ Zkuste si ve dvojici zjistit prekoncepty kolegyně na téma „domov“.

Vhodné přístupy podporující rozvoj myšlení, poznávání a učení v mateřské škole

- ▶ V předškolní věku se dítě *učí v širším slova smyslu* - tzn., že přirozenými cestami sbírá a zpracovává zkušenosti ze všech oblastí života. Zkušenosti získává tak, že něco dělá a to něco, co dělá, prožívá. *Nikdy později již dítě nebude s takovou intenzitou, fantazií a efektivitou pracovat samo na sobě.*

Konstruktivismus

- ▶ Na učení nahlíží jako na aktivní, záměrný a sociální proces utváření významu z podaných informací a navozených zkušeností = konstruktivistický přístup - jeho podstatným znakem je práce s prekoncepty.
- ▶ Klíčová snaha teorie konstruktivismu je překonat transmisivní vyučování (předávání hotových poznatků, opak konstruktivního vyučování) a vyzdvihnout proces konstruování poznatků učícím se subjektem.

Fáze konstruktivistické výuky:

- ▶ konstrukce naivních prekonceptů - utváří se od dětství, postupně když se dítě seznamuje se světem. Postupně si tvoří vlastní obraz světa - naivní prekoncept, ten pak porovnává s novými poznatky
- ▶ ověření použitelnosti naivních prekonceptů - v konkrétní situaci si vyzkouší, jestli jeho naivní prekoncept platí nebo ne
- ▶ potvrzení nebo rekonstrukce prekonceptů - pokud při ověřování prekonceptu zjistí, že tento neplatí a dokáže skutečnost přijmout, dochází k rekonstrukci prekonceptu
- ▶ Předkládané informace a zkušenosti jsou dětmi vstřebávány rozdílně podle charakteristiky jejich poznávacích procesů a zároveň jsou ovlivněny jejich názory, očekáváním nebo emocemi, které vychází z předchozích zkušeností.

Fáze konstruktivistické výuky:

- ▶ konstrukce naivních prekonceptů - utváří se od dětství, postupně když se dítě seznamuje se světem. Postupně si tvoří vlastní obraz světa - naivní prekoncept, ten pak porovnává s novými poznatky
- ▶ ověření použitelnosti naivních prekonceptů - v konkrétní situaci si vyzkouší, jestli jeho naivní prekoncept platí nebo ne
- ▶ potvrzení nebo rekonstrukce prekonceptů - pokud při ověřování prekonceptu zjistí, že tento neplatí a dokáže skutečnost přijmout, dochází k rekonstrukci prekonceptu
- ▶ Předkládané informace a zkušenosti jsou dětmi vstřebávány rozdílně podle charakteristiky jejich poznávacích procesů a zároveň jsou ovlivněny jejich názory, očekáváním nebo emocemi, které vychází z předchozích zkušeností.

Principy konstruktivistického přístupu:

- ▶ respektování přirozených procesů poznávání a učení
- ▶ budovat učení na vnitřním zájmu dítěte (vnitřní motivace)
- ▶ aktivizace dětí (čím méně učitel dělá, tím víc se děti naučí)

ÚKOL:

Najděte tyto požadavky v RVP PV

Literatura

- ▶ HOLT, J. Jak se děti učí. Praha: Agentura STROM, 1995.
- ▶ HAVLÍNOVÁ, M., & VENCÁLKOVÁ, E. (eds.). (2008). Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole. 3. vyd. Praha: Portál.
- ▶ KOVALIKOVÁ, S. Integrovaná tematická výuka. Kroměříž: Spirála 1993.
- ▶ KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. Předškolní a primární pedagogika. Praha: Portál, 2001.
- ▶ PIAGET, J. Psychologie inteligence. Praha: SPN, 1970.
- ▶ PIAGET, J. INHELDEROVÁ, B. Psychologie dítěte. Praha: SPN, 1970.

Děkuji za pozornost

Mgr. Lucie Štěpánková

Lucka.8D@seznam.cz